

MICHAŁ PONIATOWSKI*

GŁOSA DO WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO Z DNIA 14 GRUDNIA 2009 ROKU (SYGN. AKT K 55/07)

WSTĘP

We współczesnym państwie świeckim opartym na przyjaznej relacji między Kościołem i państwem pojawia się wymagające analizy zagadnienie o charakterze ustrojowym, dotyczącym finansowania ze środków publicznych kościelnych szkół wyższych na zasadach określonych dla uczelni publicznych¹. Zagadnienie to stało się przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2009 roku², którego analiza zostanie ograniczona w niniejszej glosie wyłącznie do aspektu zgodności wspomnianego finansowania z konstytucyjną zasadą bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych³.

I. STAN FAKTYCZNY

W dniu 5 kwietnia 2006 roku zostały uchwalone trzy ustawy o finansowaniu imiennie określonych uczelni należących do Kościoła katolickiego: 1) ustawa o finansowaniu Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie z budżetu państwa⁴; 2) ustawa

* DR MICHAŁ PONIATOWSKI – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Prawa Kanonicznego.

¹ Por. także G. Ż m i j, *Problemy prawne finansowania katolickich szkół wyższych w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2002, T. 5, s. 137.

² Sygn. akt K 55/07; publ. Dz. U. 2009 Nr 218, poz. 1702; OTK ZU nr 11(127)/A/2009, poz. 167.

³ Por. art. 25 ust. 2 Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.). Zasada zwana dalej także zasadą bezstronności władz publicznych.

⁴ Dz. U. 2006 Nr 94, poz. 648.

o finansowaniu Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu z budżetu państwa⁵; 3) ustawa o finansowaniu Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie z budżetu państwa⁶. W świetle tych ustaw powyższe uczelnie otrzymują dotacje i inne środki z budżetu państwa na zasadach określonych dla uczelni publicznych, z wyjątkiem finansowania kosztów realizacji inwestycji budowlanych.

Przedmiotowe ustawy w ocenie wnioskodawców (trzech grup posłów) są sprzeczne m.in. z art. 25 ust. 2 Konstytucji z 1997 roku, albowiem władze publiczne wspierają dzięki nim środkami publicznymi Kościół katolicki, opowiadają się za daną doktryną religijną i wspierają kształcenie duchownych lub osób świeckich dobieranych na podstawie kryterium wyznaniowego, co odpowiada charakterystyce państwa wyznaniowego. Z takim stanowiskiem nie zgodził Prokurator Generalny, w którego ocenie sfera finansowa Kościoła a bezstronność państwa to dwa różne zagadnienia. Także Marszałek Sejmu nie podzielił stanowiska grup posłów i stwierdził, iż nie można traktować finansowania szkolnictwa wyższego jako formy ograniczania pluralizmu światopoglądowego ani deklaracji państwa co do popierania jednej z religii.

Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu połączonych wniosków grup posłów wyrokiem z dnia 14 grudnia 2009 roku orzekł, iż przedmiotowe ustawy są zgodne z art. 25 ust. 1–3 i art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także z art. 22 ust. 2 oraz art. 27 w związku z art. 15 ust. 3 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisanego w Warszawie dnia 28 lipca 1993 roku⁷. Tym samym Trybunał Konstytucyjny nie uznał stanowiska wnioskodawców jakoby powyższe ustawy były sprzeczne z konstytucyjną zasadą bezstronności władz publicznych wyrażoną w art. 25 ust. 2 Konstytucji z 1997 roku.

II. SYNTEZA ARGUMENTACJI TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

A. Wykładnia zasady bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych

Trybunał Konstytucyjny, rozważając zarzut naruszenia przez przedmiotowe ustawy zasady bezstronności władz publicznych, przedstawił wykładnię gramatyczną tejsze

⁵ Dz. U. 2006 Nr 94, poz. 649.

⁶ Dz. U. 2006 Nr 94, poz. 650.

⁷ Dz. U. 1998 Nr 51, poz. 318.

zasady i wskazał, iż sam termin bezstronność oznacza „brak uprzedzeń; obiektywizm”⁸. Warto podkreślić, iż w ocenie Trybunału termin ten:

[...] wyklucza wszelkie uprzedzenia i zakłada zachowanie jednakowego dystansu wobec określonych podmiotów, nie wyklucza jednak podejmowania pozytywnych działań na ich rzecz. Bezstronność państwa nie może być utożsamiana z rolą bierną, przeciwnie, dopuszcza pozytywne zaangażowanie na rzecz zapewnienia możliwie najszerzej wolności sumienia i religii wszystkim osobom w warunkach demokratycznego i pluralistycznego społeczeństwa⁹ [...] W świetle litery Konstytucji oraz ustaleń nauki prawa zasada bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych nie wyklucza pozytywnego zaangażowania się państwa na rzecz urzeczywistnienia wolności sumienia i religii oraz umożliwienia obywatelom zaspokajania ich potrzeb w sferze religijnej. Analizowana zasada nie wyklucza w szczególności finansowania przez państwo szkół i uczelni prowadzonych przez wspólnoty religijne.

Trybunał trafnie odczytał zatem sens przedmiotowej zasady i wskazał także na jej czynny charakter, co odpowiada przyjętej w Konstytucji zasadzie pomocniczości¹⁰.

Trybunał Konstytucyjny, mając na uwadze stanowisko przedstawicieli doktryny, wskazał także na niedookreśloność pojęcia „bezstronność”, które pozostawia pewną swobodę interpretacyjną organom stosującym Konstytucję¹¹. Jednakże warto

⁸ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1995, t. 1, s. 142. Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 czerwca 2009 r. (sygn. akt K 3/09; publ. Dz. U. 2011 Nr 129, poz. 748; OTK ZU nr 5(142)/A/2009, poz. 39).

⁹ Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 czerwca 2009 r. (sygn. akt K 3/09).

¹⁰ Podobne stanowisko wyraził włoski Sąd Konstytucyjny w wyroku z dnia 10–14 listopada 1997 r. (nr 329), który został opublikowany w: *Giurisprudenza costituzionale e fattore religioso. Le pronunzie della Corte costituzionale in materia ecclesiastica (1987–1998)*, [cura di] S. Domianello, Milano 1999, s. 878–886. Przypis za: P. S t a n i s z, *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych a finansowanie związków wyznaniowych*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, pod red. T.J. Zielińskiego, Warszawa 2009, s. 112. Trybunał zgodził się ze stanowiskiem, iż podejmując takie działania, władze publiczne powinny przestrzegać zasad obiektywizmu i jednakowości traktowania wspólnot religijnych. Por. J. S z y m a n e k, *Stosunki wyznaniowe we współczesnej Polsce (elementy prawa i praktyki)*, w: *Polska w Unii Europejskiej a stosunki wyznaniowe*, pod red. Cz. Janika, Toruń 2005, s. 89; L. G a r l i c k i, *Uwaga do art. 25 Konstytucji*, w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. nauk. L. Garlicki, t. 5, Warszawa 2007, s. 14. Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 czerwca 2009 r. (sygn. akt K 3/09). Trybunał nie podzielił zaś poglądu W. Sadurskiego, iż państwo powinno się powstrzymać się od wszelkiego finansowania (nawet tylko częściowego) działalności mającej charakter religijny. Por. W. S a d u r s k i, *Racje liberala. Eseje o państwie liberalno-demokratycznym*, Warszawa 1992, s. 28.

¹¹ Por. M. P i e t r z a k, *Stosunki państwo-kościół w nowej Konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1997, R. 52, 11–12/621–622, s. 178–179; R.M. M a ł a j n y, *Regulacja kwestii konfesyjnych w Konstytucji III RP (refleksje krytyczne)*, w: *Ze sztandarem prawa przez świat. Księga dedykowana Profesorowi Włodzisławowi Józefowi Wagnerowi von Igelgrund z okazji 85-lecia urodzin*, pod red. R. Tokarczy-

dodać, iż użyty w art. 25 ust. 2 Konstytucji termin „bezstronność” w kontekście całego art. 25 ust. 2 Konstytucji jest bardziej precyzyjny (węższy) niż termin „neutralność”¹², którego wpisanie proponowano w niektórych projektach Konstytucji z 1997 roku¹³. Trafne jest zatem spostrzeżenie Trybunału, iż termin „bezstronność” nie jest tożsamy z terminem „neutralność”¹⁴. W argumentacji Trybunału zabrakło

ka, K. Motyki, Kraków 2002, s. 290. Warto w tym miejscu dodać, iż cenną bibliografię w zakresie zasady bezstronności przedstawił m.in. T.J. Zieliński. Por. T.J. Zieliński, *Bibliografia polskich opracowań neutralności światopoglądowej państwa*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 201–204.

¹² Por. J. Krukowski, *Konstytucyjny system relacji między państwem a Kościołem katolickim oraz innymi kościołami i związkami wyznaniowymi*, w: *Ustrój konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej*, red. R. Mojak, Lublin 2000, s. 106–107; tenże, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 280; P. Stanisławski, *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych a finansowanie związków wyznaniowych*, s. 109. R.M. Małajny i M. Pietrzak zajmują odmienne stanowisko, zgodnie z którym to pojęcie neutralności jest bardziej precyzyjne, choć ma jednocześnie szersze znaczenie. Por. R.M. Małajny, *Neutralność a bezstronność światopoglądowa państwa (uwagi na tle polskiej praktyki konstytucyjnej po 1989 r.)*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 84–85; M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2003, s. 230; tenże, *Stosunki państwo-kościół w nowej Konstytucji*, s. 178–179.

¹³ Propozycje w zakresie wpisania do konstytucji zasady neutralności zgłaszały przede wszystkim środowiska liberalne i socjaldemokratyczne. Por. także P. Borecki, *Zasada neutralności światopoglądowej państwa w postulatach polskich środowisk laickich*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 46–53; J. Krukowski, *Kościół i państwo*, s. 281; M. Pietrzak, *Geneza konstytucyjnej zasady bezstronności władz publicznych w sprawach światopoglądowych (art. 25 ust. 2 Konstytucji)*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 61–70.

¹⁴ Por. także J. Krukowski, *Konstytucyjne podstawy stosunków między państwem a Kościołem katolickim i innymi związkami wyznaniowymi*, w: J. Krukowski, K. Warchałowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2000, s. 60–61; M. Pietrzak, *Stosunki państwo-kościół w nowej Konstytucji*, s. 178–179. Warto w tym miejscu zauważyć, iż Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 2 grudnia 2009 r. (sygn. akt U 10/07; publ. Dz. U. 2009 Nr 210, poz. 1629; OTK ZU nr 11(127)/A/2009, poz. 163) posłużył się kilkukrotnie nieprecyzyjnymi sformułowaniami typu: „zasada neutralności i bezstronności” czy też „zasada świeckości i neutralności”, które są niezgodne już z samym brzmieniem art. 25 ust. 2 Konstytucji. Warto zauważyć, iż Trybunał w tym samym wyroku posługiwał się także kilkukrotnie samym terminem „bezstronność”. Nie ma zatem racji W. Brzozowski, którego zdaniem Trybunał Konstytucyjny bezpodstawnie odstąpił wyrokiem z dnia 14 grudnia 2009 r. od swojej wcześniejszej linii orzeczniczej. Por. W. Brzozowski, *Glosa do wyroku z 14.XII.2009, K 55/07, „Państwo i Prawo” 2010, R. 65, 5/771, s. 131*; tenże, *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych w Konstytucji RP*, Warszawa 2011, s. 32. Jednocześnie Trybunał słusznie podkreślił w wyroku będącym przedmiotem glosy wieloznaczność pojęcia państwa świeckiego. Por. także T. Bertone, *Analiza i ocena umów między Kościołem a wspólnotami politycznymi zawartymi po Soborze Watykańskim II*, w: *Kościół i prawo*, pod red. J. Krukowskiego, H. Misztala, t. 4, Lublin 1985, s. 33; J. Krukowski, *Kościół i państwo*, s. 43–55; J. Krukowski, *Różne modele relacji prawnych państwo-Kościół a wybór optymalnego wyboru dla Polski*, „Chrześcijanin w Świecie” 1993, 3/194, s. 13–17; R. Sobański, *Kościół a państwo demokratyczne*, „Więź” 1994, R. 37, 7/429, s. 86–87; J. Szymaneck, *Konstytucyjna regulacja stosunków państwo-kościół (ujęcie komparatystyczne)*, „Państwo i Prawo” 2000, R. 55, 4/650, s. 35–36.

niewątpliwie bardziej dokładnej wykładni historycznej, która jednoznacznie wskazałaby na przyczynę wprowadzenia aktualnego brzmienia art. 25 ust. 2 Konstytucji. Warto przypomnieć, iż sama „neutralność” jest pojęciem wieloznacznym¹⁵. Zdaniem J. Krukowskiego wyróżnić można dwa znaczenia tejże zasady. W sensie otwartym zasada ta oznacza równe traktowanie przez władzę ludzi bez względu na ich przekonania. Natomiast w sensie zamkniętym, który funkcjonuje przykładowo we Francji¹⁶, zasada ta oznacza swoistą prywatyzację religii i zakaz jej uzewnętrzniania w życiu publicznym¹⁷. Właśnie z powodu tej wieloznaczności autorzy Konstytucji wprowadzili w jej art. 25 ust. 2 zapis uznający prawo do uzewnętrzniania swoich przekonań religijnych także w życiu publicznym. Tym samym bezstronność, o której mowa w kontekście pełnego brzmienia art. 25 ust. 2 Konstytucji, oznacza neutralność, ale jedynie w sensie otwartym¹⁸. Przedmiotowe pojęcia pokrywają się tylko w części. Trybunał właściwie zauważył zatem, iż termin „bezstronność” został użyty w celu odciążenia się od nieprzychylniej dla religii interpretacji koncepcji neutralności państwa¹⁹.

W polskiej literaturze przedmiotu, co trafnie zauważył Trybunał Konstytucyjny, dominuje zdecydowanie pogląd, że relacje między państwem i Kościołem opierają się na zasadzie rozdziału w postaci przyjaznej lub skoordynowanej²⁰.

¹⁵ Por. także J. Krukowski, *Państwo światopoglądowo neutralne?*, w: *Problemy wspólnego Kościoła*, red. M. Rusecki, Lublin 1996, s. 29–34; F. Longchamps de Bérier, *Przeciw reliktom Oświecenia w prawie wyznaniowym*, „Państwo i Prawo” 1995, R. 50, 1/587, s. 72–74.

¹⁶ Jednocześnie należy zauważyć, iż we współczesnej Francji ze środków publicznych można finansować działalność szkół prowadzonych przez podmioty kościelne. Por. P. Stanisławski, *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych a finansowanie związków wyznaniowych*, s. 109.

¹⁷ Odmienne stanowisko wyraził R.M. Małajny, którego zdaniem: „neutralność [...] nie powinna oznaczać wyprania życia publicznego z wszelkich elementów religijnych” (*Neutralność a bezstronność światopoglądowa państwa (uwagi na tle polskiej praktyki konstytucyjnej po 1989 r.*, s. 73).

¹⁸ Por. J. Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008, s. 71–72.

¹⁹ Por. także J. Krukowski, *Konstytucyjne podstawy [...]*, s. 61; t e n ż e, *Krytyczne uwagi do „Projektu Konstytucji RP”*, w: *Kościół i prawo*, pod red. J. Krukowskiego, F. Lempy, F.J. Mazurka, t. 13, Lublin 1998, s. 74; R.M. Małajny, *III Rzeczpospolita państwem quasi-wyznaniowym (10 lat obowiązywania konfesyjnych postanowień Konstytucji z 1997 r.)*, w: *Dziesięć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. nauk. E. Gdulewicz, H. Zięba-Załuca, Rzeszów 2007, s. 191; t e n ż e, *Neutralność a bezstronność światopoglądowa państwa (uwagi na tle polskiej praktyki konstytucyjnej po 1989 r.)*, s. 82–83; P. Stanisławski, *Naczelne zasady instytucjonalnych relacji państwo-kościół*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008, s. 73; J. Szymbański, *Bezstronność czy neutralność światopoglądowa państwa (uwagi na tle art. 25 ust 2 Konstytucji RP)*, „Państwo i Prawo” 2004, R. 59, 5/699, s. 44; t e n ż e, *Klauzule wyznaniowe w Konstytucji RP*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2005, T. 8, s. 31.

²⁰ Jako przykład Trybunał wskazał poglądy M. Pietrzaka (*Prawo wyznaniowe*, Warszawa 1999, s. 263) i J. Szymbańskiego (*Prawna regulacja wolności religijnej*, „Studia Prawnicze” 2006, 2/168, s. 14). Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2009 r. (sygn. akt U 10/07); zdanie odrębne sędziego Ewy Łętowskiej do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2009 r. (sygn. akt U 10/07). Wielu innych autorów jest podobnego zdania. Por. J. Krukowski, *Konstytucyjny system [...]*, s. 102–103; M. Olszowska, *Finansowanie wyznaniowego szkolnictwa wyższego ze środków publicznych w świetle Konstytucji RP*, w: *Finansowanie Kościołów i innych*

Trybunał przytoczył w tym zakresie stanowisko L. Garlickiego²¹, który prawidłowo stwierdził, iż odosobniony jest pogląd, że w Polsce funkcjonuje model państwa quasi-wyznaniowego albo też system wyjątkowo liberalnej *separationis ecclesiae et status*²².

Niewątpliwie nie można również analizować zasady bezstronności z pominięciem wykładni systemowej²³, w szczególności bez uwzględnienia treści preambuły, prawa do wolności sumienia i religii każdego człowieka opartego na jego godności²⁴, zasady równouprawnienia związków wyznaniowych²⁵, zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa każdego w swoim zakresie²⁶ oraz zasady współdziałania Kościoła i państwa na rzecz dobra wspólnego²⁷. Dopiero łączna treść tychże norm składa się na relację Kościoła i państwa w oparciu o model separacji skoordynowanej (przyjaznej)²⁸. Warto dodać, iż z uwagi na wieloznaczność samego terminu „neutralności”, jego wykładnia oparta wyłącznie na analizie porządków prawnych innych państw może być często nieprawidłowa. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim państw, w których przyjęto model separacji wrogiej lub czystej.

Trybunał zauważył również, iż w doktrynie dominuje pogląd, że zasada bezstronności wyrażona w art. 25 ust. 2 Konstytucji nakazuje władzom publicznym jednakowe traktowanie wszystkich przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych²⁹. Z drugiej strony zasada ta oznacza zakaz ingerencji władz pu-

związków wyznaniowych, red. P. Sobczyk, K. Warchałowski, Warszawa 2013, s. 194; J. Szymank, *Klauzule wyznaniowe w Konstytucji RP*, s. 33; P. Sobczyk, *Konstytucyjna zasada konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem Katolickim*, Warszawa 2013, s. 361.

²¹ L. Garlicki, *Uwaga do art. 25 Konstytucji*, s. 8.

²² Por. R.M. Małajny, *Regulacja kwestii konfesyjnych w Konstytucji III RP (refleksje krytyczne)*, s. 303; tenże, *Neutralność a bezstronność światopoglądowa państwa (uwagi na tle polskiej praktyki konstytucyjnej po 1989 r.)*, s. 92.

²³ Por. J. Krukowski, *Kościół i państwo*, s. 282.

²⁴ Por. art. 30 w zw. z art. 53 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 czerwca 2009 r. (sygn. akt K 3/09): „Interpretacja treści normatywnych art. 25 ust. 1 i 2 Konstytucji powinna być więc dokonywana w ścisłym związku z art. 53 Konstytucji, który wskazuje wolność religijną w wymiarze indywidualnym”. Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2009 r. (sygn. akt U 10/07).

²⁵ Por. art. 25 ust. 1 Konstytucji z 1997 r.

²⁶ Por. tamże, art. 25 ust. 3.

²⁷ Por. tamże.

²⁸ Por. także J. Krukowski, *Kościelne prawo publiczne. Prawo konkordatowe*, Lublin 2013, s. 64–65; tenże, *Kościół i państwo*, s. 53–55; tenże, *Prawo wyznaniowe czy świeckie?*, w: *Problemy współczesnego Kościoła*, red. M. Rusecki, Lublin 1996, s. 21–22.

²⁹ Trybunał powołał się w tym względzie na stanowisko J. Krukowskiego i L. Garlickiego. Por. J. Krukowski, *Konstytucyjne podstawy [...]*, s. 61; L. Garlicki, *Uwaga do art. 25 Konstytucji*, s. 14. Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2009 r. (sygn. akt U 10/07); T.J. Zieliński, *Niekompetencja religijna władz publicznych jako aspekt zasady bezstronności*

blicznych w sferę religijną, światopoglądową i filozoficzną, a tym samym także w działalność kościołów i związków wyznaniowych³⁰.

W ocenie Trybunału zasada bezstronności władz publicznych w sprawach przekonania religijnych, światopoglądowych i filozoficznych stanowi konkretyzację art. 1 Konstytucji, w świetle którego Rzeczypospolita Polska jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli³¹. W warunkach pluralizmu światopoglądowego społeczeństwa bezstronność władz publicznych nakazująca równe traktowanie każdego człowieka stanowi zatem ważny instrument zapewniający harmonijne stosunki między ludźmi o różnych przekonaniach oraz między różnymi grupami społecznymi wyznającymi odmienne przekonania religijne, światopoglądowe i filozoficzne³².

B. Szczegółowa argumentacja dotycząca finansowania ze środków publicznych kościelnych szkół wyższych na zasadach określonych dla uczelni publicznych

Trybunał poza ogólną analizą art. 25 ust. 2 Konstytucji przytoczył również wiele szczegółowych argumentów świadczących o zgodności finansowania ze środków publicznych kościelnych szkół wyższych na zasadach określonych dla uczelni publicznych z konstytucyjną zasadą bezstronności władz publicznych w sprawach przekonania religijnych, światopoglądowych i filozoficznych. Stanowisko Trybunału można podzielić, stosując kryterium podmiotowe, na argumenty o charakterze indywidualnym oraz instytucjonalnym.

Punktem wyjścia dla pierwszej grupy argumentów jest wolność sumienia i religii przysługująca każdemu człowiekowi na podstawie jego przyrodzonej i niezbywalnej godności. Zgodnie z art. 53 ust. 1 Konstytucji wolność ta przysługuje każdemu człowiekowi zarówno wierzącemu (wierny świecki, zakonnik, osoba duchowna itp.), jak i niewierzącemu. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego zasada bezstronności

z art. 25 ust. 2 Konstytucji RP, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 167.

³⁰ Por. L. Garlicki, *Uwaga do art. 25 Konstytucji*, s. 14; T.J. Zieliński, *Niekompetencja religijna [...]*, s. 141–167. Należy stwierdzić, iż sam zakaz ingerencji w sprawę o charakterze religijnym wynika z konstytucyjnej zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa, każdego w swoim zakresie. Należy zatem krytycznie odnieść się do stanowiska zajmowanego przez niektórych przedstawicieli nauki prawa, którzy wskazują, iż bezstronność władzy publicznej, o której mowa w art. 25 ust. 2 Konstytucji, pozwala na ingerencje władzy w wewnętrzne sprawy związków wyznaniowych przy zachowaniu równego ich traktowania. Stanowisko takie pomija wykładnię systemową powyższej normy, w szczególności jej relacji z art. 25 ust. 3 Konstytucji. Por. W. Brzozowski, *Głosa do wyroku z 14.XII.2009, K 55/07*, s. 129; R. M. Małajny, *Regulacja kwestii konfesyjnych w Konstytucji III RP (refleksje krytyczne)*, s. 290.

³¹ Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 czerwca 2009 r. (sygn. akt K 3/09).

³² Por. tamże.

władz publicznych ma charakter służebny wobec powyższej wolności³³. Jak już wspomniano, władze publiczne nie powinny być zatem bierne czy indyferentne, ale wręcz przeciwnie powinny podejmować w warunkach pluralizmu światopoglądowego społeczeństwa działania służące realizacji prawa jednostki do wolności sumienia i religii³⁴. Granicą tych działań jest oczywiście równe traktowanie wszystkich ludzi bez względu na ich przekonania w takich samym okolicznościach. Naruszeniem tejże zasady byłoby przykładowo dotowanie wyłącznie uczelni zakładanych przez prawosławnych i odmowa udzielenia pomocy publicznej na uczelnie zakładane przez inne związki wyznaniowe. Przy czym naruszeniem Konstytucji w takim przypadku byłaby sama bezpodstawa odmowa naruszająca wymóg równego traktowania, nie zaś udzielenie dotacji dla funkcjonującej zgodnie z prawem uczelni. Warto także wskazać, iż można sobie wyobrazić sytuację, w której odmowa taka byłaby jednak uzasadniona, np. z powodu braku wykwalifikowanej kadry naukowej.

Kolejnym argumentem o charakterze indywidualnym przytoczonym przez Trybunał jest konstytucyjne prawo do nauki zagwarantowane w art. 70 Konstytucji. Prawo to przysługuje każdemu człowiekowi bez względu na jego przekonania i status społeczny³⁵. Trybunał wyraźnie podkreślił, iż prawo to:

[...] obejmuje prawo dostępu do wybranych przez zainteresowanego szkół wyższych, a dotacje dla szkół wyższych prowadzonych przez wspólnoty religijne sprzyjają rzeczywistemu zwiększeniu możliwości wyboru uczelni ze strony studentów zgodnie z ich przekonaniami i potrzebami, rozszerzając zatem sferę wolności jednostki. Bezstronność władz publicznych wymaga jednakowego traktowania jednostek bez względu na ich przekonania religijne, światopoglądowe i filozoficzne oraz poszanowania zasady równości kościołów i związków wyznaniowych.

³³ Trybunał wyraźnie podkreślił w wyroku będącym przedmiotem niniejszej glosy, iż: „Konstytucyjne pojęcie wolności zakłada nie tylko usunięcie zakazów i innych przeszkód w kształtowaniu swojego życia zgodnie z dokonaniem przez siebie wyborem, lecz może także wymagać pewnych form pomocy państwa w celu ułatwienia jednostce realizacji dokonywanych przez siebie wyborów. Dotyczy to także sfery wolności sumienia i religii. Dotowanie szkół i uczelni prowadzonych przez wspólnoty religijne nie może być uznawane za opowiadanie się przez państwo po stronie określonej religii, ale za instrument ułatwiający jednostce życie zgodnie ze swobodnie dokonanym przez nią wyborem, w tym swobodnym wyborem w sferze religii i światopoglądu”.

³⁴ Jako przykład takich działań można podać nauczanie religii w szkole publicznej, które jest realizacją konstytucyjnego prawa rodziców do wychowania potomstwa zgodnie ze swoimi przekonaniami. Por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 grudnia 2009 r. (sygn. akt U 10/07); A. M e z g l e w s k i, *Nauczanie religii a zasada świeckości szkoły oraz bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 104; P. S t a n i s z, *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych a finansowanie związków wyznaniowych*, s. 110–111.

³⁵ Por. także I. D o b o s z, *Wolność nauki we współczesnej Polsce*, w: *Servabo legem tuam in toto corde meo. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Krzywdzie CM, Dyrektorowi Instytutu prawa kanonicznego UPJPII z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. A. Zakręta, A. Sosnowski, Kraków 2013, s. 221–222.

Bezpodstawny okazał się zatem zarzut wnioskodawców, że kościelne szkoły wyższe, uzyskujące dotacje od państwa, kształcą duchowieństwo katolickie³⁶. Po pierwsze, należy stwierdzić, iż osoby duchowne wszystkich wyznań mają takie same konstytucyjne prawo do nauki jak pozostałe osoby. Odmowa realizacji tego prawa stanowiłaby zatem oczywistą dyskryminację. Przykładowo nie ma chyba jakichkolwiek racjonalnych argumentów, aby w świetle Konstytucji odmówić przyjęcia na publiczne studia filologiczne duchownego (np. misjonarza), który spełnił wszystkie kryteria dla kandydatów na studia. Czy w takim przypadku uczelnia publiczna również wspomagałaby przygotowanie duchownych do pełnienia ich funkcji, naruszając tym samym art. 25 ust. 2 Konstytucji? Idąc tym tokiem rozumowania, należałoby również stwierdzić niekonstytucyjność wspierania ze środków publicznych innych kierunków studiów, jak chociażby filozofia czy politologia, gdyż przygotowują konkretne osoby do ewentualnego propagowania własnego światopoglądu.

Istota problemu dotyczy zatem samej teologii jako przedmiotu nauczania w kościelnych szkołach wyższych, które są dotowane ze środków publicznych. Samo zagadnienie teologii jako części nauki jest przedmiotem dyskursu trwającego od wielu wieków. Warto pamiętać, iż teologia była wykładana już na pierwszych uniwersytetach³⁷. W przedmiotowym wyroku Trybunał Konstytucyjny uznał teologię jako normalny kierunek studiów, który nie może być przedmiotem dyskryminacji. Zdaniem Trybunału:

Państwo bezstronne w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych nie może zajmować stanowiska w kwestii prawdziwości poglądów głoszonych przez teologię poszczególnych wyznań czy przez poszczególne nurty filozoficzne, może natomiast uznawać znaczenie dla człowieka teologii różnych wyznań oraz filozofii we wszystkich jej nurtach oraz wkład tych dziedzin wiedzy w rozwój kultury i myśli o człowieku. Z tego względu teologia i filozofia stanowią odrębne kierunki studiów zarówno na uczelniach publicznych, jak i niepublicznych. Teologia i filozofia są traktowane przez państwo tak jak inne kierunki studiów oraz inne dziedziny wiedzy³⁸.

Skoro teologia została uznana za normalny przedmiot nauczania to nie można zasadnie twierdzić, co podkreślił Trybunał, iż dotacja publiczna oznacza przygotowanie osoby duchownej do pełnienia jej funkcji w danym związku wyznaniowym. W pewnym sensie podobne przygotowanie zapewniają przecież także inne przedmioty

³⁶ Por. także M. Olszówka, *Finansowanie wyznaniowego szkolnictwa wyższego ze środków publicznych w świetle Konstytucji RP*, s. 197.

³⁷ Por. A. Orzyk, *Zarys historii szkolnictwa i myśli pedagogicznej*, Warszawa 2008, s. 67–76. W ocenie autora niniejszej glosy teologia jest częścią nauki, albowiem ma swój własny autonomiczny przedmiot badań, który jest analizowany przy zachowaniu właściwej metodologii.

³⁸ Warto pamiętać, mając na uwadze założenia stosowania wykładni funkcjonalnej, iż ustrojodawca w arendzie Konstytucji podkreślił zakorzenienie kultury w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach.

wchodzące w skład ram programowych systemu oświaty³⁹. W konsekwencji dotowanie nauczania teologii jako części nauki nie jest sprzeczne z art. 25 ust. 2 Konstytucji z 1997 roku i niewątpliwie wpisuje się w funkcjonowanie społeczeństwa pluralistycznego w państwie demokratycznym. Odmienna sytuacja miała miejsce przede wszystkim w państwach totalitarnych, których skutki funkcjonowania odczuło dotkliwie społeczeństwo polskie w XX wieku⁴⁰.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego można odnaleźć również argumenty o charakterze instytucjonalnym. Trybunał podkreślił, iż kościelne szkoły wyższe spełniają wymogi prawa państwowego w zakresie szkolnictwa wyższego. Zgodnie z art. 94 ust. 1 prawa o szkolnictwie wyższym uczelnia publiczna otrzymuje z budżetu państwa dotacje na realizację wielu zadań. Zdaniem Trybunału uczelnie kościelne jako uczelnie niepubliczne otrzymują zaś w praktyce przede wszystkim dotacje na: 1) zadania związane z kształceniem studentów studiów stacjonarnych, uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich i kadr naukowych oraz utrzymaniem uczelni, w tym na remonty; 2) zadania związane z bezzwrotną pomocą materialną dla studentów i doktorantów; 3) zadania związane z kształceniem i rehabilitacją leczniczą studentów niepełnosprawnych⁴¹.

Obowiązująca Konstytucja w ocenie Trybunału nie daje podstaw do wyprowadzenia z niej ogólnego prawa wszystkich uczelni niepublicznych do pomocy państwa. Władze publiczne mają zatem prawo dotowania tylko niektórych uczelni niepublicznych, mając na uwadze ich znaczenie dla realizacji innych praw konstytucyjnych⁴².

³⁹ Prawidłowo zatem Trybunał stwierdził, iż: „W obecnym systemie finansowania uczelni państwo współfinansuje odbywane przez duchownych studia teologiczne na wymienionych uczelniach oraz działalność badawczą w zakresie rozmaitych nauk kościelnych. Można powiedzieć, że finansowanie przez państwo dotyczy studiów i badań teologicznych, traktowanych podobnie jak inne dziedziny wiedzy. Państwo nie finansuje seminariów wchodzących w skład uczelni kościelnych, ale studia i badania teologiczne, co jednak prowadzi w swoich skutkach do zmniejszenia kosztów funkcjonowania seminariów duchownych. Finansowanie obejmuje przy tym wyłącznie uczelnie, które kształcą także osoby świeckie”. Trybunał podkreślił także, że wymienione uczelnie kształcą zarówno duchownych, jak i osoby świeckie w zakresie nauk kościelnych, a także w innych dziedzinach. Odmienne stanowisko wyraziła sędzia E. Łętowska, w której ocenie przedmiotowe ustawy oznaczają bezpośrednie finansowanie seminariów duchownych przez państwo. Por. zdanie odrębne sędziego Ewy Łętowskiej do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2009 r. (sygn. akt K 55/07).

⁴⁰ Jednak nawet w okresie komunizmu w 1954 roku została utworzona Akademia Teologii Katolickiej, po wcześniejszej likwidacji wydziałów teologii na Uniwersytecie Warszawskim oraz Uniwersytecie Jagiellońskim.

⁴¹ Por. także M. D u d a, *Zasady finansowania uczelni kościelnych z budżetu państwa*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2012, T. 15, s. 41–47.

⁴² Trybunał podkreślił w tym zakresie, iż: „Na gruncie obowiązującej Konstytucji państwo może określać rodzaje uczelni niepublicznych, które uznaje za ważne z określonych powodów i którym udziela pomocy finansowej, stosownie do założeń prowadzonej polityki edukacyjnej. Obowiązująca ustawa zasadnicza nie wymaga w tym zakresie równego traktowania bardzo zróżnicowanej kategorii uczelni niepublicznych, ale przede wszystkim optymalizacji wydatkowania przeznaczanych na

Należy stwierdzić, iż decyzja taka nie może być jednak arbitralna, w szczególności w przypadku udzielania dotacji dla szkół wyższych funkcjonujących w podobnej płaszczyźnie. Dlatego Trybunał podkreślił, iż w przypadku, gdy władze publiczne zdecydowały o dotacji dla kościelnych szkół wyższych, to powinny one zagwarantować równy dostęp do środków publicznych szkołom wyższym prowadzonym przez różne związki wyznaniowe. Warto zatem zauważyć, iż w oparciu o przedmiotowy wyrok Trybunału Konstytucyjnego, w dniu 13 maja 2011 roku została uchwalona o finansowaniu Prawosławnego Seminarium Duchownego w Warszawie⁴³, której treść jest analogiczna w stosunku do przedmiotowych ustaw z 2006 roku. Należy uzupełnić w tym miejscu powyższe stanowisko Trybunału i stwierdzić, iż równy dostęp należy rozumieć w sposób proporcjonalny. Przykładowo można wprowadzić przy podziale środków publicznych kryterium ilości studentów kształconych przez uczelnie, jakości prowadzonych badań naukowych itp. Teoretycznie jedynie w przypadku całkowicie identycznej sytuacji różnych uczelni należałoby przekazać im identyczne środki publiczne. Trybunał, mając na uwadze zasadę bezstronności władz publicznych, przedstawił także postulat uchwalenia ustawy zapewniającej dostęp do dotacji państwowych wszystkim związkom wyznaniowym prowadzącym szkoły wyższe, które spełnią obiektywne kryteria ustanowione w ustawie. Ten niewątpliwie słuszny postulat spotkał się z aprobatą przedstawicieli doktryny⁴⁴.

Należy zgodzić się również z kolejnym argumentem Trybunału, iż nie naruszają zasady bezstronności władz publicznych regulacje, które przyznają kościelnym szkołom wyższym środki publiczne na zasadach określonych dla uczelni publicznych. W przedmiotowym stanie faktycznym Trybunał Konstytucyjny zauważył, iż powyższe uczelnie kształcą także osoby świeckie na kierunkach uznanych przez państwo, a także prowadzą badania naukowe na identycznych zasadach jak na uczelniach publicznych⁴⁵.

Niezwykle istotne jest także trafne stwierdzenie Trybunału, iż:

Z perspektywy społeczeństwa demokratycznego, pluralistycznego i otwartego istnienie – obok innych uczelni – szkół wyższych o charakterze wyznaniowym jest wartością, ponieważ istotnie rozszerza ofertę edukacyjną adresowaną do obywateli, wzbogaca debatę publiczną i stanowi ważny element pluralizmu światopoglądowego.

nie środków publicznych. Wobec braku wspólnej cechy istotnej uzasadniającej równe traktowanie w opisanym wypadku, nie ma podstaw do stwierdzenia naruszenia art. 32 Konstytucji”.

⁴³ Dz. U. 2011 Nr 144, poz. 849.

⁴⁴ Por. M. D u d a, *Zasady finansowania uczelni kościelnych z budżetu państwa*, s. 40.

⁴⁵ Pozytywnie o finansowaniu kościelnych szkół wyższych wypowiedział się również R.M. Małajny, który stwierdził, iż w pierwszej kolejności zajmują się one propagowaniem nauki. R.M. Małajny, *Neutralność a bezstronność światopoglądowa państwa (uwagi na tle polskiej praktyki konstytucyjnej po 1989 r.)*, s. 87.

Nietrafny okazał się również zarzut przyjmowania na studia pod warunkiem spełnienia dodatkowych kryteriów stawianych przez związki wyznaniowe (np. przedstawienia opinii proboszcza). W tym zakresie warto odnieść się do treści § 4 umowy z dnia 1 lipca 1999 roku między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Konferencją Episkopatu Polski w sprawie statusu prawnego szkół wyższych zakładanych i prowadzonych przez Kościół Katolicki, w tym uniwersytetów, odrębnych wydziałów i wyższych seminariów duchownych, oraz w sprawie trybu i zakresu uznawania przez Państwo stopni i tytułów nadawanych przez te szkoły wyższe⁴⁶, zgodnie z którym: „Statut kościelnej szkoły wyższej może określić dodatkowe warunki, które powinny być spełnione przez kandydatów do tych szkół”. Ograniczenie to jest zgodne z przyjętą przez Trybunał w przedmiotowym wyroku interpretacją zasady bezstronności, w świetle której władze publiczne mają służyć swoim obywatelom, w szczególności w zakresie realizacji ich praw konstytucyjnych, w tym prawa do wolności sumienia i religii⁴⁷. Teologia ze swej natury wynikającej z przedmiotu badań jest skierowana w pierwszej kolejności do osób należących do konkretnego związku wyznaniowego lub związków wyznaniowych o wspólnych źródłach teologicznych⁴⁸. Osoby niewierzące zaś co do zasady nie są zainteresowane badaniem treści Objawienia, albowiem nie uznają Boga.

Istotnym argumentem jest również konstytucyjna zasada równości. Wierzący spełniają obowiązki podatkowe na tych samych zasadach co osoby niewierzące. W związku z tym finansowanie studiów osób niewierzących (np. na kierunku

⁴⁶ Por. obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych o wykonaniu Konkordatu między Stolicą Apostolską i Polską (Dz. U. 1999 Nr 63, poz. 727). Por. także 15 ust. 2 Konkordatu z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. 1998 Nr 51, poz. 318).

⁴⁷ Trybunał zasadnie stwierdził w tym zakresie: „Celem wyższych studiów jest nie tylko przekazywanie wiedzy, lecz także wychowanie studentów oraz przygotowanie ich do służby na rzecz dobra wspólnego. W szkołach wyższych prowadzonych przez wspólnoty religijne kształcenie studentów może opierać się na zasadach religijnych i moralnych wyznawanych przez tę wspólnotę i pozostawać w ścisłym związku z formacją religijną słuchaczy. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, wspólnoty religijne mogą kształcić i przygotowywać studentów do służby na rzecz dobra wspólnego, a także dla dobra danej wspólnoty religijnej ujmowanego z perspektywy dobra wspólnego, zgodnie z wyznawanymi przez siebie zasadami religijnymi i moralnymi, i z tego względu mogą wymagać od kandydatów na studia postępowania zgodnego z tym systemem wartości”. Krytycznie wobec tego typu ograniczenia wypowiedziała się sędzia E. Łętowska, w ocenie której wprowadzenie kryteriów wyznaniowych skutkuje, iż nauczanie staje się jedynie wewnętrzną sprawą danego związku wyznaniowego. Sędzia nie wykluczyła jednak możliwości finansowania tego typu uczelni jednakże w przypadku zniesienia kryterium wyznaniowego przy przyjęciu na studia. Por. zdanie odrębne sędziego Ewy Łętowskiej do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2009 r. (sygn. akt K 55/07).

⁴⁸ W tym miejscu warto podkreślić wartość ekumenicznej działalności Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, która kształci oraz prowadzi badania naukowe w zakresie nauk teologicznych i humanistycznych. Por. art. 2 ustawy z dnia 16 marca 2000 r. o Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (Dz. U. 2000 Nr 39, poz. 440).

filozofii) jest pokrywane także z danin publicznych opłacanych przez osoby wierzące i vice versa. Jeżeli osoba wierząca wybierze zatem teologię jako kierunek studiów, to nie można mówić o jakimkolwiek „pokrzywdzeniu” osób niewierzących lub co więcej naruszeniu ich wolności sumienia i religii. Przyjęcie odmiennego stanowiska skutkowałoby powstaniem obowiązku władzy publicznej w zakresie uzyskiwania zgody wszystkich podatników na współfinansowanie studiów każdego konkretnego studenta, co oczywiście prowadziłoby do rychłego paraliżu systemu szkolnictwa wyższego.

W polskim systemie szkolnictwa wyższego stawianie dodatkowych kryteriów wobec kandydatów na studia nie stanowi novum. Podobne „ograniczenia podmiotowe” zawierają także inne przepisy. Jako przykład można podać chociażby art. 4 ust. 1 pkt 1–3 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 roku o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (tj. Dz. U. 2012, poz. 1230), zgodnie z którym do zadań Krajowej Szkoły należy:

prowadzenie aplikacji: ogólnej, sędziowskiej i prokuratorskiej, których celem jest uzyskanie przez aplikantów niezbędnej wiedzy i praktycznego przygotowania do zajmowania stanowiska sędziego, prokuratora, asesora prokuratury, asystenta sędziego, asystenta prokuratora i referendarza sądowego; 2) szkolenie i doskonalenie zawodowe sędziów, prokuratorów, asesorów sądowych i asesorów prokuratury, w celu uzupełnienia ich specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych; 3) szkolenie i doskonalenie zawodowe referendarzy sądowych, asystentów sędziów, asystentów prokuratorów, kuratorów sądowych oraz urzędników sądów i prokuratury, podnoszące ich kwalifikacje zawodowe [...].

Tym samym osoba, która nie spełnia kryterium podmiotowego (np. nie posiada statusu aplikanta) nie będzie mogła skorzystać z prawa do nauki w powyższej szkole publicznej.

Nie da się jednak nie zauważyć, iż samo argumentacja Trybunału w tym zakresie jest niestety ograniczona ze względu na stwierdzenie, iż ocena takiej praktyki wykracza poza zakres kognicji Trybunału w rozpoznawanej sprawie.

PODSUMOWANIE

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego będący przedmiotem niniejszej glosy należy przyjąć z aprobatą, podkreślając, iż dotyczy on aktualnego i zarazem doniosłego zagadnienia, jakim jest kwestia finansowania ze środków publicznych kościelnych szkół wyższych.

Powyższy judykant porządkuje część sporów doktrynalnych. Należy zgodzić się przede wszystkim ze stanowiskiem Trybunału w zakresie wykładni zasady bez-

stronności określonej w art. 25 ust. 2 Konstytucji. Trybunał podkreślił, iż zasada ta ma charakter służebny w stosunku do wolności sumienia i religii przysługującej każdemu człowiekowi na podstawie jego godności. Tym samym władze publiczne mają pomagać członkom społeczeństwa w realizacji ich konstytucyjnego prawa, a nie przyjmować jedynie bierną postawę. Aktualny pozostaje jednak nadal słuszny postulat Trybunału w zakresie wprowadzenia systemu finansowania tego typu uczelni.

Warto podkreślić, iż Trybunał Konstytucyjny prawidłowo podkreślił różnicę między wieloznacznym terminem „neutralności” a bardziej precyzyjnym w kontekście pełnego brzmienia art. 25 ust. 2 Konstytucji terminem „bezstronności”. Tym samym Trybunał istotnie rozwinął dotychczasową linię orzecniczą, wprowadzając porządek terminologiczny. Skutkiem tego Trybunał odrzucił pojawiające się w doktrynie interpretacje art. 25 ust. 2 Konstytucji, które całkowicie pomijają proveniencję tejsze zasady oraz jej wykładnię systemową i funkcjonalną, a opierają się na próbie recepcji zasady „neutralności” w rozumieniu nadanym jej w porządkach prawnych państw funkcjonujących w oparciu o model separacji wrogiej lub czystej.

Trafne jest także stanowisko Trybunału, iż kościelne szkoły wyższe wnoszą wkład w rozwój społeczeństwa demokratycznego i stanowią istotny element pluralizmu światopoglądowego. Trybunał docenił także wkład teologii w kulturę i wiedzę o człowieku.

Mając powyższe na uwadze, należy zdecydowanie pozytywnie odnieść się do treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego będącego przedmiotem niniejszej glosy, a przede wszystkim wyrażonego w nim poglądu, iż w pluralistycznym społeczeństwie kościelne szkoły wyższe mogą być finansowane ze środków publicznych na zasadach określonych w przepisach dotyczących publicznych szkół wyższych z poszanowaniem jednak ich specyfiki i autonomii.

BIBLIOGRAFIA

- Borecki P., *Zasada neutralności światopoglądowej państwa w postulatach polskich środowisk laickich*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, s. 43–57.
- Brzozowski W., *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych w Konstytucji RP*, Warszawa 2011.
- Brzozowski W., *Glosa do wyroku z 14.XII.2009, K 55/07*, „Państwo i Prawo” 2010, R. 65, 5/771, s. 126–131.
- Dobosz I., *Wolność nauki we współczesnej Polsce*, w: *Servabo legem tuam in toto corde meo. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Krzywdzie CM, Dyrektorowi Instytutu prawa kanonicznego UPJPII z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. A. Zakręta, A. Sosnowski, Kraków 2013, s. 219–226.
- Duda M., *Zasady finansowania uczelni kościelnych z budżetu państwa*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2012, T. 15, s. 29–52.

- Krukowski J., *Konstytucyjny system relacji między państwem a Kościołem katolickim oraz innymi kościołami i związkami wyznaniowymi*, w: *Ustrój konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej*, red. R. Mojak, Lublin 2000, s. 95–119.
- Krukowski J., *Kościelne prawo publiczne. Prawo konkordatowe*, Lublin 2013.
- Krukowski J., *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000.
- Krukowski J., *Krytyczne uwagi do „Projektu Konstytucji RP”*, w: *Kościół i prawo*, red. J. Krukowski, F. Lempa, F.J. Mazurek, t. 13, Lublin 1998, s. 69–74.
- Krukowski J., *Państwo światopoglądowo neutralne?*, w: *Problemy współczesnego Kościoła*, red. M. Rusecki, Lublin 1996, s. 29–34.
- Krukowski J., *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008.
- Małajny R.M., *Neutralność a bezstronność światopoglądowa państwa (uwagi na tle polskiej praktyki konstytucyjnej po 1989 r.)*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, s. 71–92.
- Mezglewski A., *Nauczanie religii a zasada świeckości szkoły oraz bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, s. 95–105.
- Olszówka M., *Finansowanie wyznaniowego szkolnictwa wyższego ze środków publicznych w świetle Konstytucji RP*, w: *Finansowanie Kościołów i innych związków wyznaniowych*, red. P. Sobczyk, K. Warchałowski, Warszawa 2013, s. 191–205.
- Pietrzak M., *Geneza konstytucyjnej zasady bezstronności władz publicznych w sprawach światopoglądowych (art. 25 ust. 2 Konstytucji)*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, s. 61–70.
- Pietrzak M., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2013.
- Pietrzak M., *Stosunki państwo-kościół w nowej Konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1997, R. 52, 11–12/621–622, s. 173–184.
- Poniatowski M., *Podstawy finansowania nauczania religii w szkołach publicznych z budżetu państwa*, w: *Religia i etyka w edukacji publicznej*, red. J. Krukowski, P. Sobczyk, M. Poniatowski, Warszawa 2014, s. 169–209.
- Sobański R., *Kościół a państwo demokratyczne*, „Więź” 1994, R. 37, 7/429, s. 78–91.
- Sobczyk P., *Konstytucyjna zasada konsensualnego określania stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem Katolickim*, Warszawa 2013.
- Stanisz P., *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych a finansowanie związków wyznaniowych*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, s. 107–123.
- Szymanek J., *Bezstronność czy neutralność światopoglądowa państwa (uwagi na tle art. 25 ust 2 Konstytucji RP)*, „Państwo i Prawo” 2004, R. 59, 5/699, s. 32–48.
- Zieliński T.J., *Bibliografia polskich opracowań neutralności światopoglądowej państwa*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, s. 201–204.
- Zieliński T.J., *Niekompetencja religijna władz publicznych jako aspekt zasady bezstronności z art 25 ust. 2 Konstytucji RP*, w: *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 141–167.
- Żmij G., *Problemy prawne finansowania katolickich szkół wyższych w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2002, T. 5, s. 137–154.

Streszczenie

Przedmiotem analizy artykułu jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2009 r. (sygn. akt K 55/07). Orzeczenie to dotyczy problematyki finansowania ze środków publicznych trzech kościelnych szkół wyższych (Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie, Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie). Trybunał nie stwierdził naruszenia konstytucji poprzez finansowanie tych uczelni.

W artykule przedstawiono syntezę argumentacji Trybunału dotyczącą braku naruszenia konstytucyjnej zasady bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych wyrażonej w art. 25 ust. 2 Konstytucji z 1997 roku. Autor artykułu pozytywnie odniósł się do przedmiotowego wyroku oraz stwierdził, iż należy wprowadzić system finansowania kościelnych szkół wyższych ze środków publicznych.

Słowa kluczowe: państwo, kościół, prawo wyznaniowe, relacje Kościoła i państwa, wolność religijna, prawa człowieka, finansowanie szkół wyższych, finanse publiczne

COMMENTARY ON JUDGEMENT POLISH CONSTITUTIONAL COURT
OF 14TH DECEMBER 2009 (SIGNATURE ACT K 55/07)

Summary

Subject of the analysis in the article is the judgment of the Polish Constitutional Court of 14th December 2009. (signature act K 55/07). This sentence addresses the issue of public funding of three ecclesiastical universities in Poland (Pontifical Faculty of Theology in Warsaw, Pontifical Faculty of Theology in Wrocław, Higher School of Philosophy and Education „Ignatianum” in Cracow). The Court found no violation of the Constitution by funding these schools with public funds.

The article presents a synthesis of the arguments of the Court's finding of no violation of the constitutional principle of impartiality of the public authorities in matters of religious belief, or in relation to outlooks on life or philosophical expressed in article 25.2 of the Constitution of 1997. Author of the article welcomed to this verdict and stated that it is necessary introduce a system of church financing higher education from public funds in Poland.

Keywords: state, church, religious right, the relationship of church and state, religious freedom, human rights, financing of higher education, public finances